

Kérdések a reménybeli jövőnek

Az idősebb nemzedékekhez tartozók tapasztalhatták már, de még a középkorúak is, hogy közelről a mai nap sohasem látszik történelemnek. Közelről, belülről az idei év sem: voltaképp az az egész korszak sem, amelyet tudatunk, közérzetünk a *jelen* képzetével fog össze. A minden napokat a pillanatnyi szándékok, szükségletek, kényszerűségek uralják; tele vagyunk velük, fontos meg kevésbé fontos eseményekkel, cselekvésekkel a magánéletben is, hát még azon túl! Gondoljuk el, mi minden történik perceről percre az országban — hát még azon túl a nagyvilágban! És ebből a felmérhetetlenül sok eseményből annyi válik történelemmé, amennyit megőriz belőle — írásban, képből, szóban — a közösségi emlékezet.

A népek, a nemzetek, az emberiség emlékezete.

Eszerint: amit a megszámlálhatatlan napi eseményből az emberiség emlékezete idéz fel újra meg újra, s őriz meg évtizedekre, évszázadokra, abból áll össze — már nem annyira a kortársak, a szemtanúk, a résztvevők, mint inkább utódaik számára — a *világtörténelem*.

Semmiképp sem szeretném czelelni a gondolatokkal azt sugalmazni, hogy tehát napi gondjaink-bajaink-tennivalóink közepette függesszük a szemünket a *jövőre*, a messihi célra, ahová törekszünk; akkor is a távoli torony gombjára, amikor oda kellene néznünk a lábunk elé.

Hiába is sugalmaznám, a közgondolkodást aligha fertőzném meg vele. Az effajta betegségekkel szemben ma — azt mondhatom — védettek vagyunk.

Ne bolygassuk most a másik végletet sem, amikor az ember csakis közelre néz, távolra nem tekint — nem hinném, hogy ide tartozik az a jelenkori tünet: kezdünk belemennni a „történelmi” jelzőkbe. Annyi „történelmi jelentőségű” eseményben van részünk, hogy szinte betöltik a napjainkat, kitöltik a rádió, a tévé napi híreknek szánt perceit, a napilapok első oldalát, hovatovább ki is szorulnak onnan, és a következő oldalakra is jut belőlük, a sűrű hétköznapiakon is jut belőlük — még egyszer mondom: a „történelminek”, sőt „világtörténelmi jelentőségűnek” minősített eseményekből.

No de hát hogyan fogja mindazt megőrizni az emberiség emlékezete évtizedekre-évszázadokra, amit mi — tanúk és kortársak — is csak hetekre-hónapokra tartunk számon?

Vajon ezelőtt is így volt? Saját korukat elődeink is — merő fontoskodásból vagy elfoglaltságból — olyan világtörténelmi fordulópontnak tartották, amelyben minden nagy, jelentős, soha nem volt esemény ott sűrűsödik, annyira, hogy még a köznapjait is történelemmé avatja majdan az Idő?

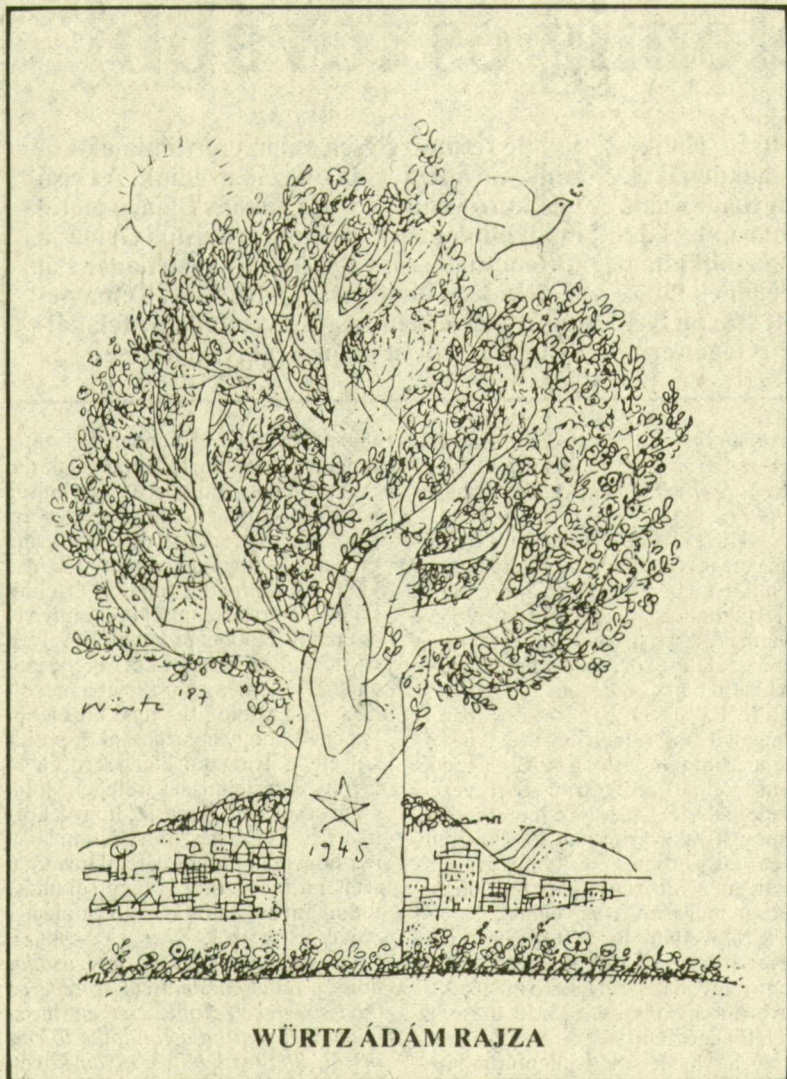
Örök emberi illúzió ez? Csak azok váltják egymást, akik a mindenkor „nagy idők, nagy emberek” dicsőségét zengik — kobzosok, igricék, prédikátorok, vezércikkírók, szövívők, tévébemondók?

Mint érdekelt fél, aki szintén olyan korba született bele, amely igényt tart a nagy idők, a korszakváltást, a történelmi fordulópontot megillető jelzőkre, nem vagyok ezeknek a kérdéseknek az eldöntésére sem alkalmas, sem illetékes. Marad tehát számomra is a leginkább kínáló kérdés — mondhatnám: történelmi — alapállás: az esendő elfoglaltság a saját korom iránt.

Akármerre nézem, megvan az alapom az elfoglaltsághoz.

Vegyük csak a világpolitika legutóbbi enyhülési szakaszát, s ebben az enyhülésben a felpislanó reményt egy világtörténelmi fordulatról, amely minden előző korokhoz képest — százezer évekre visszamenőleg minden korhoz képest — az emberi együttélés normáiban valami merőben újat — hitünk szerint jobbat, ésszerűbbet, humánusabbat — ígér.

Nem értékelni vagy mérlegelni akarom itt ezt a *reménybeli* ígéretet. Megtették azt mások, felszólalásokban, vezércikkekben szerte a világon; joggal mondták ki ezúttal a legnagyobb szavakat is, akik ki-mondták. Inkább azon tűnődöm: mi minden rejlik ebben a *lehetséges* történelmi fordulatban. Mi minden,

amit csak ezután gondolhatunk tovább.

De ez valóban korszakváltás lenne? Az? Valóban világtörténelmi fordulópont lenne, nem csupán a tanúk és a szereplők elfoglaltsága nagytitka fel annak már a felpislanó reményt is?

Egy bizonyos: néhány százezer év óta az emberi nem létezéséhez a fennmaradásért folytatott *egymás elleni* öldöklő harc is hozzátartozott. A gyilkos, pusztító, kegyetlen háborúk a mindenkor szerelésekkel: a hajdani bunkótól a mai korszerű hidrogénbombáig, vegyi és biológiai fegyverekig.

Mostanában érünk el ahhoz a történelmi pillanathoz, amikor és amelytől kezdve a *fennmaradásért* nem lehetséges tovább a legkorszerűbb fegyverekkel harcba szállni.

Csakis a *fennmaradás* ellen lehet. A hajdani bunkó mai változata kinőtt az ember kezéből, mióta sikerült akkorára növelni a határfokát, hogy vele szemben immár, aki ütésre lendíti: a támadó is védtelen. Ha valami, hát ez fordulatot követel a világtörténelemben.

Akár így fogalmazhatom: a világtörténelem nem is folytatódhat más-ként — csak fordulattal.

Bizonyosra vehető, hogy ez a felismerés — s nem holmi ölelkező ellágyulás — ülteti tárgyalóasztalhoz a különböző világrendszerek képviselőit. A mindennél előbbvaló *közös érdek* fölismerése: gondoljuk el, mióta ember él, soha nem volt még közös érdek a Földön a végleges fegyvernagyvadás. S éppen a leg-erősebb hadakkal, a legkorszerűbb haditechnikával rendelkező hatalmaknak nem volt érdekük.

Ma pedig létérdek, s éppen a legkorszerűbb fegyverek nyugvása: mindennél előbbre való.

Idáig hallom a tamáskodó megjegyzéseket: mi minden lehet még! És a perifériák? Az „elavult” klaszszikus fegyverek?

Jogos aggályok. Tételezzük fel mégis a lehetséges legjobb esetet. Ennyi vagy annyi — lehet: a reméltnél több — idő múlva, ilyen-olyan — lehet: pusztító — kitérők után megvalósul a Földön a *fegyverek* végleges békéje. A legkorszerűbbeké is, majd fokról fokra az „elavultaké” is.

Népek, nemzetek, osztályok, érdekcsoportok, világrendszerek nyilván továbbra is megütözköznek egymással. A mások rovására előnyöket szerezni — az efféle agresszió-*nak* ellenállni: a történelmi, begyűjtött előnyöket megőrizni, sőt növelni — a történelmi hátrányokat ledolgozni; támadni, védekezni: mindez belátható ideig napirenden marad abban a reménybeli jövőben is, amikor nem lehet tovább érv az

összekülönbözések eldöntésére az ügyeletes legkorszerűbb bunkó.

Tehát „diplomáciai úton” rendezik majd a konfliktusokat?

Meglehet, diplomáciai úton, de számítsuk be: önmagában a diplomácia nem erőforrás. A diplomata csak ilyen-olyan erőtevézőkkel a háta mögött ülhet jó eséllyel a tárgyalóasztalhoz.

Korszerű erőtevézőkkel a háta mögött.

Már napjainkban is fölsejlik, hogyan bizonytalanodnak el azok a politikai irányzatok, amelyek háborús fenyegetésekre — avuló erőtevézőre! — alapozták taktikájukat, diplomáciájukat.

De vajon mik lesznek az áhított *jövő korszerű erőtevézői*?

Mik lesznek ebben a küzdelemben a leghatalmasabb erőforrások? Vajon mennyiben a gazdasági sikerek? Az egy főre jutó nemzeti jövedelem? A termelékenység mutató?

A minél nagyobb arányú foglalkoztatás, a minél kisebb arányú munkanélküliség?

A népesség fogyását is, túlszaporodását is megelőző népesedéspolitik?

Avagy lehetséges, hogy a *gondolat* veszi át a főszerepet a nemzetközi porondon, az ellentétes törekvések eljövendő ütközeteiben? A tábornokok helyét a tudósok — filozófusok, biológusok, közgazdászok? A haditechnika helyét a hírközlés — sajtó, rádió, televízió?

Vagy ezeknél a sémáknál sokkal sokkal bonyolultabban, nagyobb áttételekkel alakulnak majd ki a háborúktól végleg szabadulni akaró világ leghatalmasabb erőtevézői?

A műveltebb kerekedik felül, mint a történelemben is annyiszor, miközben hallgattak a fegyverek?

Hadseregek helyett a vonzóbb *eszmények* hódítanak?

Vagy éppenséggel nem a *pillanatnyilag* vonzó eszmények, hanem azok, amelyek próbára tesznek, megedzenek, hitet, erőt, életkedvet adnak?

Vajon a fejlettebb *demokratizmus* lesz a legbővebben buzogó erőforrás, az, amely a kizsákmányolástól és mindenfajta kiszolgáltatottságtól a legteljesebben mentesít?

A jó állampolgári közérzet?

A szociális igazságok kimeríthetetlen arzenálja?

Előrelátó politika, amelyet az emberi haladás újra meg újra igazol?

Korai volna még ezekre a kérdésekre erőltetni a választ.

De, hogy komolyan elgondolkozzunk efféle kérdéseken és a lehetséges válaszokon — azt hiszem, annak már itt az ideje.

FEKETE GYULA

A természetet nem lehet elűzni?

Tildy Zoltán természettudós szegedi lakásában a szoba falán egy gyönyörű kőcsag kép fogad. — Mivel foglalkozik? Hány éves? — kapom a kérdéseket a házigazdától, alighogy elhelyezkedem a kényelmes fotelban. — Mivel foglalkozik *most*? — kérdeznék vissza legszívesebben. Tudja, a fiatalokkal folytatott beszélgetéscím során sokszor azt tapasztalom, mintha hiányozna a generációk közötti folytonosság — teszi hozzá mintegy magyarázatképpen beszélgetőpartnerem. Innen indulunk.

— *Őnről — azonkívül, hogy egykori miniszterelnökünk, illetve köztársasági elnökünk fia — annyit lehet tudni, hogy a felszabadulást követő évtizedekben a magyar természetvédelem egyik irányítója volt, s hogy egy idő óta Szegeden él.*

— Kilenc évvel ezelőtt költöztünk feleségemmel budai lakásunkból Szegedre, hogy közelebb lehessünk lányainkhoz, az unokákhoz — kezdi visszamelékezéseit a 71. évében járó Tildy Zoltán. — De nemcsak a családi szálak kötnek Szegedhez. Jogi tanulmányaimat 1937-ben Budapesten kezdtem el afféle „mezei jogászként”, aztán Szegeden folytattam, s végül is Kolozsváron szereztem jogi doktorátust. Fiatalon különböző fűrészüzemekben dolgoztam (a legkedvesebb a tiszasülyi volt), s a világháború előtt még Szegeden, a Szilvántia-fűrészüzemben is vállaltam munkát. Ami pedig ennél is lényegesebb: már diákkoromtól kezdve foglalkozom a természettel és „aktív természetvédő” vagyok. Sokat köszönhetek Kittenberger Kálmán-nak, aki 1920-tól kezdve a Nimród szerkesztője volt. Első kisebb cikkeimet, fotóimat leközölte a folyóiratban. A közeli ismerős, Beretzk Péter szegedi ornitológus fehértafi kutatásait is Kittenberger tette először közzé, s ezáltal országosan ismertté.

— *Hogyan került kapcsolatba a természettel?*

— A család 1933-tól kezdve Szeghalmon élt, ahol édesapám református lelkész volt. A valódi gyermekkor egy dunántúli kis faluhoz, Szennához köt, de a felfedezés öröme igazából a Sárrét nádasaiban, vizeiben, rétjeiben, erdőiben ért. A kis vidéki gimnázium tanárai nem is nézték mindig jó szemmel csatangolásaimat, „tanulmányutaimat” a Berettyó partján.

— *És jött a második világháború.*

— 1944-ben nyolc hónapig a Gestapo Fő utcai fogházába kerültem apám helyett, Bajcsy-Zsilinszky Endrével és Nagy Ferencsel együtt. Apám akkor egy alig tizenhét éves lány bujtatta — negyvennégy éve már annak, hogy összeházasodtunk. A német fogságból egyébként Vladár Gábor igazságügyminiszter bátor kiállása szabadított ki bennünket. Az 1945-ös nemzetgyűlési választásokon országos listán képviselővé választottak, s főszerkesztője lettem a Demokrácia című hetilapnak is.

— *Édesapja a Független Kisgazdapárt megalapítója volt, később elnöke lett, s 1946-ban köztársasági elnökké választották. Politikai karrierje hogyan hatott vissza az Ön életére?*

— Jó kérdés, de bonyolult dolgokat hoz a felszínre. Én egész életemben sokat dolgoztam, szerényen éltem. Nézzem körül, ez az összes vagyonunk, amit itt lát a szobában. Apámat nagyon szerettem, de jártam a magam útját. A politikai és emberi feltételek meglelte folytán 1946-ban államtitkári ranggal a Mállerd (Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek) elnökgazdátjának neveztek ki, s nyomban lemondtam képviselői mandátumomról. Az ország erdeinek 90 százaléka tartozott a Mállerdhez, melynek több mint 5 ezer alkalmazottja volt. A felszabadulás után a természetvédelmi munka is nagyrészt az erdészet keretein belül kezdődött el. Gyakorlati védelem alá vontunk nemcsak az erdőket, hanem olyan nemzetközi értékű területeket is, mint a Kis-Balaton, a Fehértó, Gemenc stb.

— *A Kis-Balaton című könyvében látható táborhely kísértetiesen hasonlít a Tiszevár Matula bácsijának kunyhójára.*

— Ó, igen! Fekete István barátom ottani élményeinkre támaszkodva, s voltaképpen az én ötletemre írta meg a két iskolásfiú történetét.

— *Más jellegű kezdeményezéseiről és tevékenységéről is hallhatnánk bővebben?*

— Még 1947-ben elindítottam az Erdőgazdaság című lapot, 1949-ben pedig saját kérésemre megbízták az Országos Természetvédelmi Tanács újjászervezésével. 1950-tól kezdve a természet különböző területeit ábrázoló fényképekkel több mint tíz képeskönyvet írtam feleségem segítségével. Ez a munka volt a mi „második és harmadik műszakunk”, jelentős forrásaként a családi egzisztencia biztosításának is. 1969-ben Balázs Beldi-díjat kaptam, s még ugyanabban az évben a Nemzetközi Fotóművész Szövetség a Honoraire Excellence FIAP-oklevéllel tüntettek ki. 1964-től 1972-ig a Nemzetközi Madárvédelmi Tanács európai szervezetének alelnöki tisztét töltöttem be, 1975-ben tudományos fotóművészi tevékenységemért érdemes művész kitüntető címet kaptam. Színes természetfilmjeimet a világ negyven országában játsszák. Kezdeményezésemre hozták létre a Pro natura kitüntetést, lefordítottam Joy Adamson Born free című könyvét (magyarul Oroszlánhűség címmel jelent meg), s magyar viszonyokhoz átirattam az angol Collins Könyvkiadó madarakkal foglalkozó gyönyörű kiadványát, az Európa madarait.

— *Már a harmincas évek közepétől kezdve „aktív természetvédő” volt. Mondana valamit természetvédelmünk múltjáról és jelenéről?*

— Az 1935-ös Erdőtörvény következetes végrehajtásához a szükséges pénzeszközök nem álltak rendelkezésre. Amikor megbízták az Országos Természetvédelmi Tanács újjászervezésével, tudtam, hogy a régi formában nem lehet folytatni a munkát. Az 1949-es — természetvédelemről szóló — kormányrendelet jelentősen megnövelte a tanács hatókörét; a korábbi javaslattevő, koordináló szervből önálló, minden természetvédelmi kérdésben felelős intézménnyé alakult át. A rendelet 2. paragrafusa alapján az önálló védetté nyilvánítási jogot is megkapta. 1949-től 1962-ig a tanács főtitkára voltam, majd 1962-től az Országos Természetvédelmi Hivatal elnöke lettem. Az 1961. évi 18. számú törvényerejű rendelet az Országos Természetvédelmi Hivatalt minisztériumoktól független főhatósággá tette, az 1971. évi kormányrendelet pedig lehetőséget adott arra, hogy a megyék is önálló védetté nyilvánítási jogot kapjanak.

— *A volt kisgazdapárti képviselővel szemben sohasem viseltetett bizalmatlansággal a politikai vezetés?*

— Nem! Mindig szakemberként tartottak számon.

— *Az európai országok között Magyarország még mindig a fában legszegényebbek közé tartozik. Elégedett több évtizedes természetvédő munkájának eredményeivel?*

— Abban a szerencsés helyzetben voltam, hogy azt csinálhattam, ami egyben a szenvedélyem is. De az is igaz, hogy az alatt a közel harminc év alatt, míg hivatalban voltam, sok érték pusztult el. Ezeknek egy része szükségszerű volt, de a romlást gyakran az előrelátás hiánya idézte elő. Sok felesleges pusztulást meg lehetett volna akadályozni az idők folyamán — ez teljes felelősséggel állíthatom. Sajnos magamról is meg kell állapítanom: sokkal kevesebbet sikerült elérnem a természetvédelem terén, mint szerettem volna.

— *Naturam furca expellas... A természetet (az emberit és a nagy egészt) nem lehet vasvillával elűzni... Pro natura című könyvének alapfogolata épp ez a latin mondásból származó Arany-verscím.*

— Reménykedjünk.

DÁNYI LÁSZLÓ